

Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten

Geadviseerd subsidiebedrag: **€ 423.000**

Gevraagd subsidiebedrag: € 423.000

Over de instelling

Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (hierna: FBJP) is een ondersteunende instelling voor de letterensector, gevestigd in Amsterdam. Het FBJP financiert bijzondere, diepgravende en tijdrovende journalistieke projecten die leiden tot journalistieke of andere non-fictie-publicaties. Het fonds is een onafhankelijke schakel tussen het ministerie van OCW en (freelance) journalisten en auteurs. De instelling ontvangt jaarlijks tussen de honderdvijftig en tweehonderd projectaanvragen en honoreert daarvan ongeveer een derde. De subsidie van het FBJP is sinds 2019 platformonafhankelijk, zodat een scala aan publicatievormen het licht ziet.

Subsidieadvies

Het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten vraagt aan als instelling met als kernactiviteit de landelijke ondersteuning van bijzondere journalistieke projecten die leiden tot journalistieke producten of andere non-fictie-werken. De instelling voldoet volgens de raad aan de eisen die de Regeling stelt met betrekking tot artikel 3.36.

De Raad voor Cultuur adviseert Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten een subsidiebedrag te verlenen van € 423.000.

De raad is enthousiast over de aanvraag van het FBJP. De onafhankelijke journalistiek ligt onder vuur. De betrouwbaarheid van informatie raakt vaak ondergesneeuwd in een stortvloed van dagelijkse berichten. Journalisten kunnen als betrouwbare duiders van informatie een tegenwicht bieden. Dat het FBJP daaraan bijdraagt, bewijzen de spraakmakende publicaties die met hulp van het fonds tot stand komen. Gezien het beperkte budget en het personeelsbestand (1,4 fte) is de raad blij verrast door de kwaliteit en de kwantiteit van de output.

Dat het FBJP vernieuwing omarmt, blijkt uit zijn platformonafhankelijke subsidiëring. Dat leidt niet alleen tot meer crossmediale en interdisciplinaire aanvragen, maar ook tot verjonging van de aanvragers. Het recent gepresenteerde Talentontwikkelingsprogramma draagt daar nog extra aan bij. In perspectief van fair practice heeft de beloning van freelancers de volle aandacht van het FBJP. Voor een (nog) betere regionale zichtbaarheid pleit de raad voor intensievere samenwerking met de verschillende opleidingen voor de journalistiek.

Beoordeling

Artistieke/inhoudelijke kwaliteit van de kernactiviteiten

In de vorige subsidieperiode constateerde de raad dat het FBJP een belangrijke bijdrage levert aan de journalistieke vitaliteit in Nederland. Het fonds kon haar positie zelfs nog versterken dankzij twee stevige aanvullende subsidies: een miljoen euro voor projecten onderzoeksjournalistiek en zeshonderdduizend euro voor talentontwikkeling. Het geld is adequaat ingezet voor de versterking van de organisatie en uitbreiding van de activiteiten. Gezien de penibele staat van de regionale journalistiek was de raad van mening dat het fonds zich moet blijven inspannen om ook projecten in de regio te blijven ondersteunen.

De raad is van mening dat het FBJP zich nog steeds met succes sterk maakt voor borging van de kwaliteitsjournalistiek. Het ambacht zit in de verdrukking, tijd en geld voor diepgravende en onderzoekende verhalen is er nauwelijks. Fenomenen als ‘feitenvrij betoog’ en ‘alternatieve waarheden’ zijn het publieke debat binnengeslopen. Journalisten zijn als betrouwbare duiders van informatie in deze ontwikkelingen een tegenkracht. Met zijn projectsubsidies draagt het FBJP in sterke mate bij aan de kwaliteit van de maatschappelijk relevante journalistiek.

Dat de instelling slaagt in haar missie blijkt uit de vele kwalitatief hoogwaardige producties die met subsidie van het fonds verschijnen. Een van de vele voorbeelden is het prijswinnende boek ‘Laura H.’ van Thomas Reub. Het leidde tot een podcast, een toneelstuk, de verkoop van de filmrechten en veel maatschappelijke impact. Het fonds geniet brede bekendheid, zo bewijst de structurele overvraging van het budget. Een derde van de aanvragers ontvangt een toekenning. De kwaliteit van de output toetst het fonds aan de hand van de impact: publieksbereik, extra publicaties, gewonnen prijzen, afgeleide activiteiten en politiek-maatschappelijke gevolgen.

De raad vindt de ambities van het FBJP realistisch. Het activiteitenplan geeft een helder beeld van zowel de gevestigde als de nieuwe activiteiten. Het plan getuigt van zelfreflectie en bezinning op veranderende maatschappelijke en journalistieke omstandigheden. De breedte van activiteiten is indrukwekkend en gericht op resultaat. Met relatief weinig middelen slaagt de instelling erin zeer veel zichtbare resultaten te boeken.

Het fonds opereert in samenwerking met andere relevante organisaties en fondsen, zoals het Letterenfonds, het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en diverse opleidingen Journalistiek. Het is de raad niet duidelijk hoe criteria van de FBJP-subsidies zich verhouden tot die van de non-fictiebeurzen van het Letterenfonds. Ook internationaal zijn er

activiteiten en contacten, zoals een residentie in Griekenland. De raad zou graag zien dat deze internationale component wordt uitgebouwd, bijvoorbeeld met meer residenties, en dat samenwerking wordt gezocht met internationale organisaties als PEN, Free Voice en Press Now. De raad vindt residenties in eigen land ook een interessante optie.

Vernieuwing

De raad is te spreken over de innovatieve kracht van het FBJP. Met zijn platformonafhankelijke subsidiëring stelt het fonds zich niet alleen open voor vernieuwing van vertelvormen, maar ook voor verjonging van het aanvragersbestand. Steeds vaker kent het FBJP een bijdrage toe aan audiovisuele en multimediale projecten. De verschijningsvormen lopen uiteen van podcasts tot artikelen, van documentaires tot non-fictieboeken. De raad is van mening dat het FBJP zich in deze tijden van *fake news* volop moet inzetten voor het versterken van de betrouwbare digitale journalistiek.

Ook ontplooit het fonds activiteiten voor reflectie op innovaties in de journalistiek. Onder de noemer ‘Nieuwe Journalistiek’ volgde het FBJP journalistieke start-ups op de voet. Inmiddels is besloten het project in andere vorm voort te zetten. Nu staan niet zozeer uitgeefmodellen centraal als wel innovaties die voor journalisten relevant zijn in hun zoektocht naar nieuwe vertelvormen, analysemethoden en nieuw publiek.

Eerlijke beloning en gezonde bedrijfsvoering

Het FBJP is gedeeltelijk transparant over de arbeidsvoorwaarden van het eigen personeel. Zo is het fonds duidelijk over de honorering, maar niet over de onderdelen waarop het de cao Uitgeverijbedrijf volgt en op welke niet, bijvoorbeeld de secundaire voorwaarden.

De raad meent dat het FBJP solide en verantwoord omgaat met de beschikbare middelen. De raad zou wel graag verduidelijkt zien hoe de (substantiële) incidentele financiering doorwerkt in de totale organisatie, om zicht te krijgen op wat er gebeurt als dit bedrag wegvalt. Het fonds heeft lage financiële risico's. Het fonds is in hoge mate afhankelijk van subsidie, maar dit past bij het type instelling. De basis is en blijft de financiering in de BIS. Daarnaast werkt het fonds aan aanvulling met incidentele gelden, zoals financiering uit het Lira-fonds, projectgeld voor regionale onderzoeksjournalistiek en talentontwikkeling, en projectgeld Caribisch gebied.

Het FBJP werkt nu met een staf van 1,4 fte. Dat is bescheiden gezien de ambitie en het aantal aanvragen per jaar. De raad is benieuwd naar de personeelsplannen van het FBJP.

Bevordering van educatie en participatie (inclusief publieksbenadering)

Het fonds startte in 2019 met het Talentontwikkelingsprogramma, bestaande uit een Beurs Jong Talent en een Beurs Expertisebevordering. Dat juicht de raad toe. In het najaar van 2019 begon de eerste groep journalisten met een Beurs Jong Talent op negen onderzoekredacties. De eerste evaluaties zijn positief.

Om aankomende journalisten en onderzoekers beter voor te bereiden op de beroepspraktijk is het fonds een samenwerking aangegaan met de Christelijke Hogeschool Ede en de masteropleidingen journalistiek aan de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Leiden. Een fondsmedewerker geeft een gastles waarin studenten bijvoorbeeld meer leren over aanvragen bij het fonds. Deze vorm van samenwerking breidt de instelling vanaf 2020 uit naar andere journalistieke opleidingen.

Geografische spreiding

Het FBJP is een landelijk werkend fonds en erkent nadrukkelijk het belang van regionale spreiding. De meeste subsidies vloeien evenwel nog naar landelijke of Randstedelijke initiatieven. Het FBJP heeft sinds 2018 een aanvullende taak in ondersteuning van onderzoeksjournalistiek in de regio. De concrete invulling daarvan verkeert echter nog in de pilotfase, en onduidelijk is in hoeverre de doelen worden gehaald.

Wel heeft het fonds de afgelopen periode via regionale journalistieke bijeenkomsten en congressen geïnvesteerd in grotere zichtbaarheid; daardoor is het aantal aanvragen van 'regioprojecten' toegenomen. Toch is de raad van mening dat de regionale uitstraling van het fonds voor verbetering vatbaar is. Zo ontbreekt op de homepage van de website een verwijzing naar regionale journalistiek. Het FBJP gaat de komende beleidsperiode onderzoeken of het een aanvullend programma kan opzetten met lokale en Nederlandse partners om de journalistiek op de Caribische eilanden een kwalitatieve impuls te geven. De raad ziet de uitwerking hiervan met belangstelling tegemoet.

Toepassing Fair Practice Code

In een sector waarin de financiële positie van (freelance) journalisten onder druk staat, ijvert het FBJP voor een eerlijke beloning van de aanvragers. De financiële norm waarop het fonds de honorering van journalisten baseert is meer in overeenstemming gebracht met het uitgangspunt van fair practice. Ook heeft het fonds de zogenoemde recoupementregeling rond copyright-inkomsten op de producten van gesubsidieerd onderzoek aangepast. Daarbij houdt het nu meer rekening met de soms disproportionele inspanning die onderzoeksjournalisten moeten doen om een bevredigend resultaat te boeken.

Met instemming ziet de raad dat het fonds zich hard maakt voor goede arbeidsvoorwaarden en een goede juridische positie van freelance journalisten. FBJP doet dat samen met partners in de sector. Het fonds toont aan samenwerkingen regelmatig te evalueren.

Toepassing Governance Code Cultuur

Het FBJP is bezig het bestuursmodel te moderniseren en om te vormen tot een model waarin de directeur/bestuurder gecontroleerd wordt door een raad van toezicht. In 2019 startte een traject dat dit mogelijk maakt; dit wordt in de eerste helft van 2020 afgerond. De raad vindt het positief dat het fonds externe juridische expertise inhuurt om deze transitie naar het nieuwe bestuursmodel te begeleiden. Tegelijkertijd herijkt het fonds zijn bezwaarprocedures, benoemingsprocedures, adviesprotocollen en administratieve organisatie, en past deze waar nodig aan.

Beoordeling van aanvragen geschiedt binnen het bestuur. Het fonds is in 2018 gestart met speciale adviescommissies voor onderzoeksjournalistiek die bestaan uit een delegatie van het bestuur, aangevuld met externe adviseurs. Daarbij besteedt het fonds aandacht aan het tegengaan van belangenverstrengeling in zijn advies- en beoordelingspraktijk.

Toepassing Code Diversiteit en Inclusie

Het FBJP streeft naar diversiteit in culturele achtergrond, gender en leeftijd in de samenstelling van personeel, bestuur, adviescommissies en jury's. De raad constateert dat het fonds daarin nog niet altijd succesvol is. De overgang van het bestuursmodel naar een raad van toezicht biedt kansen om de diversiteit van de organisatie te vergroten.

Wel heeft het fonds een toenemend aantal Nederlandse aanvragers met een niet-westerse culturele achtergrond. Bovendien vergemakkelijkt het fonds het aanvragen van subsidies voor niet-Nederlandstalige journalisten: zij kunnen hun aanvraag in het Engels indienen en in hun begroting een bedrag voor vertaling opvoeren. De website van het FBJP is inmiddels ook in het Engels beschikbaar.